

Toespraak van de minister van Defensie, Eimert van Middelkoop, ter gelegenheid van boekpresentatie 'Vliegvelden in Oorlogstijd' op 30 november in het Militaire Luchtvaart Museum Soesterberg.

Let op: Alleen gesproken woord geldt!

Generaals, dames en heren,

Graag maak ik meteen van de gelegenheid gebruik om het Nederlands Instituut voor Militaire Historie en de Studiegroep Luchtoorlog van harte te feliciteren met dit prachtige boek. Mijn felicitaties gaan in het bijzonder uit naar de auteurs, de eindredacteuren en de talrijke personen die hebben geholpen deze publicatie tot stand te brengen. Geweldig, dat de jarenlange inspanningen zo'n fraai eindresultaat hebben opgeleverd. Wat zeker niet iedereen weet, is dat ik veel belangstelling koester voor de geschiedenis van Nederland. Ik verheug mij er dan ook op in de komende periode het boek te kunnen lezen.

De Tweede Wereldoorlog blijft, ook bijna 65 jaar na het eind ervan, nog altijd volop in de belangstelling staan. Er verschijnen regelmatig nieuwe studies, veteranen en ooggetuigen publiceren hun persoonlijke belevenissen, en op de televisie trekken de documentaireserie *De Oorlog* en het voor de jeugdige kijkers gemaakte *Dertien in de Oorlog* veel belangstelling. Ook de nationale herdenkingsbijeenkomsten, de jaarlijkse dodenherdenking op 4 mei en de herdenking bij het Indië-monument op 15 augustus, worden door het overgrote deel van de Nederlandse bevolking meebeleefd en gewaardeerd. Dat is mijns inziens een goede zaak.

Zelfs nu de generaties die de oorlog aan den lijve hebben ondervonden, in getal steeds kleiner worden, verdwijnt de oorlog niet uit onze collectieve beleving. Dat heeft alles te maken met de enorme impact, de indruk die de oorlog, de bezetting en de bevrijding op onze samenleving heeft gemaakt. Voor Nederland is de Tweede Wereldoorlog zonder meer een dramatische en belangrijke gebeurtenis. Het vormt een cesuur in onze geschiedenis en blijft tot op vandaag de dag een belangrijk referentiepunt.

Steeds wordt duidelijker dat de oorlog niet alleen van grote invloed was op de betrokken militairen, de bestuurlijke organen, de joodse Nederlanders, degenen die verzet pleegden en uiteindelijk op degenen die collaboreerden. Nee, op de *gehele* Nederlandse bevolking liet de oorlog diepe indruk achter, zeker vanaf het moment dat de krijgskansen zich duidelijk tegen de Duitsers keerden. Vanaf het moment dat de Duitsers in het defensief werden gedwongen, kwam niet alleen de bevrijding langzaam maar zeker dichterbij. Dat gold ook voor het krijgsgeweld. Was de 'echte' oorlog, na de korte strijd in mei 1940, nog voor veel Nederlanders relatief ver weg, de laatste bezettingsjaren was de oorlogsrealiteit en de grote gevaren die daarmee samenhangen, bijna dagelijkse praktijk.

De luchtoorlog die zich vanaf 10 mei 1940 tot de bevrijding op 5 mei 1945 letterlijk dagelijks in ons luchtruim afspeelde, werd in de laatste oorlogsjaren steeds manifester, gevaarlijker. In de eerste jaren van de bezetting kon het nog gebeuren dat grote groepen Nederlanders onder Duitse leiding, relatief ongestoord, aan de aanleg en vergroting van de vele vliegvelden in ons land konden

werken. De Duitsers opereerden vanaf die vliegvelden hoofdzakelijk offensief, vooral richting Groot-Brittannië. De geallieerden waren nog niet goed in staat de vliegvelden in Nederland effectief te bombarderen.

Naarmate de oorlog vorderde veranderde dit drastisch. Steeds meer werden de vliegvelden, schijnvliegvelden en belangrijke industriële doelen door de geallieerde bommenwerperformaties aangevallen. Zoals u allen weet, had dit grote gevolgen voor de mensen die op de vliegvelden werkten, maar zeker ook voor de vele omliggende gemeenten. De animo om voor de Duitsers te werken nam zienderogen af, de dwang en terreur van de bezetter namen navenant toe. Vele honderden, duizenden Nederlanders kwamen om als direct gevolg van de steeds heftiger wordende luchtoorlog. De materiële schade aan have en goed was enorm en in sommige opzichten zelfs onvoorstelbaar.

De oorlog leidde ook in moreel opzicht menigmaal tot dilemma's: moest je als arbeider na de zware crisisjaren de verleiding weerstaan om tegen een lucratief salaris voor de bezetter op de vliegvelden te gaan werken; moest je je gezin en naasten in gevaar brengen door te weigeren gehoor te geven aan een oproep om vliegvelden te herstellen na een bombardement; en moest je – en nu kijk ik even naar de vertegenwoordigers van de hier aanwezige gemeenten – als gemeentebestuur je medewerking verlenen aan de gedwongen tewerkstelling van ingezetenen bij de aanleg en het herstel van luchtvaartterreinen. Burgemeesters in Brabant die dit bevel in de wind sloegen, zijn niet alleen in gijzeling genomen en later gedeporteerd naar concentratiekampen. Verscheidene hebben

hun weigering mee te werken met de dood moeten bekopen. Dit drama voltrok zich in het begin van de zomer van 1944.

In het laatste oorlogsjaar werden sowieso de meeste Nederlanders dagelijks geconfronteerd met de rauwe oorlogspraktijk. Het ging daarbij onder meer om het dreigend gevaar van bombardementen, de toenemende terreur en willekeur, de felle gevechten van het naderende front in Zuid-Nederland en het groeiende gebrek aan eerste levensbehoeften als voedsel en brandstof voor de kachel. Deze zaken lieten in veel families littekens achter, die ook hun sporen bij jongere generaties hebben nagelaten. Er zijn lessen getrokken uit de oorlog, ons land is er zeker na verloop van tijd sterker uit tevoorschijn gekomen.

Gelukkig hebben wij na 1945 geen oorlog meer op ons grondgebied meegemaakt. De meeste Nederlanders zijn inmiddels van 'na de oorlog'. Een van de geleerde lessen was, dat voor het beschermen van een democratie een prijs moet worden betaald. Nederland doet dat onder andere door in bondgenootschappelijk verband een aandeel te nemen in het bevorderen van vrede en veiligheid, niet alleen in West-Europa, maar ook ver daar buiten.

Het bijzondere aan deze tijd is dat Nederlandse militairen nu ver van huis onder vaak moeilijke omstandigheden een bijdrage leveren aan het versterken van onze democratische idealen en het bevorderen van de internationale rechtsorde. Het Koninkrijk der Nederlanden is één van de weinige landen die de bevordering van de internationale rechtsorde met een artikel in de Grondwet heeft verankerd. Wij zijn als natie bereid een prijs daarvoor te betalen. De militairen van de

huidige krijgsmacht doen dit, net als de geallieerde bevrijders destijds, iedere dag opnieuw. Ik ben daar trots op. Onze militairen verdienen, net als de veteranen van de Tweede Wereldoorlog, het respect en de waardering van de samenleving. Sinds enkele jaren eren wij tijdens de Nationale Veteranendag *alle* Nederlandse veteranen die vanaf 1940 hebben gediend onder oorlogsomstandigheden. Ook op gemeentelijk en provinciaal niveau neemt de belangstelling voor de veteranen toe en ik ben daar heel gelukkig mee. Ik maak graag van de gelegenheid gebruik om jegens de vertegenwoordigers van de gemeenten te wijzen op het belang onze veteranen, zeker ook in hun *eigen* woonomgeving te laten delen in het respect dat hun toekomt.

De Tweede Wereldoorlog heeft ons geleerd dat vrijheid, vrede en democratie geen vanzelfsprekendheden zijn, laten we dat toch vooral niet vergeten. Ik spreek de hoop uit dat dit boek bijdraagt aan het besef dat de gevolgen van een oorlog op het dagelijks leven van gewone mensen zeer ingrijpend kunnen zijn.

Ik dank u voor uw aandacht.